

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Uitgebreide onderzoeksbeschrijving statistiek Vermogens van huishoudens

Vermogensstatistiek

Noortje Pouwels-Urlings

18-04-2014 gepubliceerd op cbs.nl

Inhoud

- 1. Inleiding 3**
- 2. Achtergrond en begrippen 3**
 - 2.1 Achtergrond 3
 - 2.2 Begrippen 3
- 3. Het Nederlandse belastingstelsel 6**
- 4. Vermogensstatistiek 7**
 - 4.1 Peildatum 7
 - 4.2 Populatie 7
 - 4.3 Integrale waarneming (2012 en later) 7
 - 4.4 Steekproef (2011 en eerder) 7
 - 4.5 Bronnen 8
 - 4.6 Totstandkoming van de cijfers 8
 - 4.7 Kwaliteit van de data 9
- 5. Output 9**
- 6. Toekomstige ontwikkelingen 10**

1. Inleiding

De statistiek Vermogen van huishoudens (Vermogensstatistiek) geeft een beeld van de samenstelling en verdeling van het vermogen van huishoudens in Nederland. De basisgegevens worden grotendeels ontleend aan de administraties van de belastingdienst op het gebied van de inkomstenbelasting.

In dit document wordt de Vermogensstatistiek gedetailleerd beschreven. De beschrijving is gebaseerd op de Vermogensstatistiek vanaf 2006. Deze beschrijving is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt de achtergrond van de Vermogensstatistiek beschreven en komen de verschillende vermogensbegrippen aan de orde. Hoofdstuk 3 beschrijft het belastingstelsel. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de bronnen en de totstandkoming van de Vermogensgegevens. Tot slot wordt in hoofdstuk 5 en 6 nog ingegaan op de output en toekomstige ontwikkelingen.

2. Achtergrond en begrippen

2.1 Achtergrond

De Vermogensstatistiek maakt deel uit van het gecoördineerde stelsel van inkomens- en bestedingsstatistieken. Tot dit stelsel behoren de inkomensstatistieken gebaseerd op het Inkomenspanelonderzoek (IPO), het budgetonderzoek (BO) en het consumentenprijsindexcijfer (CPI). Deze statistieken geven een beschrijving van de welvaartsposities van personen en huishoudens en de ontwikkelingen daarin. Uitgangspunt hierbij is de 'vrije bestedingsmogelijkheden' die consumenten hebben. Voor het vermogensbegrip houdt dit in dat tot het vermogen gerekend wordt de bezittingen van de huishoudens die op korte of middellange termijn omgezet kunnen worden in consumptieve bestedingen of leiden tot inkomsten die deel uitmaken van het inkomensbegrip besteedbaar inkomen. Op deze bezittingen worden de schulden in mindering gebracht. Belangrijk gevolg van dit uitgangspunt is bijvoorbeeld dat de waarde van de pensioenaanspraken niet worden gerekend tot het vermogensbegrip van de Vermogensstatistiek.

2.2 Begrippen

Onder vermogen wordt verstaan het verschil tussen bezittingen en schulden. De bezittingen bestaan vooral uit banktegoeden, effecten, onroerend goed, overige bezittingen zoals onder andere contant geld, verhuurde roerende zaken en ondernemingsvermogen. De schulden betreffen onder meer de hypotheek voor de eigen woning en overige schulden zoals voor consumptieve doeleinden, de financieringen van aandelen, obligaties of rechten op periodieke uitkeringen, financiering schulden voor de tweede woning of ander onroerend goed en schulden volgens de Wet studiefinanciering.

De indeling van de vermogensbestanddelen die worden onderscheiden is afgestemd op de indelingen die worden gebruikt voor de inkomsten uit vermogen (zie tabel 2.2.1).

2.2.1 Bestanddelen van vermogen en bestanddelen van inkomen uit vermogen

Code vermogensbestanddeel	Bestanddelen van vermogen	Code inkomstenreactie	Bestanddelen van inkomen uit vermogen
1.	VERMOGEN	3.	INKOMEN UIT VERMOGEN
1.1	BEZITTINGEN	3.1	INKOMSTEN UIT BEZITTINGEN
1.1.1	Financiële bezittingen	3.1.1	Inkomsten uit financiële bezittingen
1.1.1.1	Bank- en spaartegoeden	3.1.1.1	Rente van banktegoeden
1.1.1.2	Obligaties	3.1.1.2	Inkomsten uit obligaties
1.1.1.3	Aandelen		
1.1.1.3.1	Aandelen aanmerkelijk belang	3.1.1.3	Dividend aanmerkelijk belang
1.1.1.3.2	Aandelen, overig	3.1.1.4	Dividenden enz.
1.1.2	Onroerend goed	3.1.2	Inkomsten uit onroerend goed
1.1.2.1	Eigen woning	3.1.2.1	Inkomsten uit eigen woning 1)
1.1.2.2	Overig onroerend goed	3.1.2.2	Overige inkomsten uit onroerend goed
1.1.3	Roerende zaken, enz.	3.1.3	Inkomsten uit overige bezittingen
1.1.4	Ondernemingsvermogen		
1.2	SCHULDEN	3.2	BETAALDE RENTE
1.2.1	Hypotheekschuld eigen woning	3.2.1	Betaalde hypotheekrente (eigen woning)
1.2.2	Overige schulden	3.2.2	Betaalde rente op overige schulden 2)

¹⁾ Betaalde erfpacht is in mindering gebracht.

²⁾ Zowel betaalde rente op consumptief krediet als betaalde rente in verband met financiering van (on)roerend goed anders dan eigen woning.

In de publicaties op StatLine zijn de vermogensbegrippen en -bestanddelen zoals die gebruikt worden in de Vermogensstatistiek omschreven. Deze omschrijvingen zijn hieronder opgenomen. Hoewel de definities aangepast zijn aan de het doel van toelichtingen op de statistiek en statistische begrippen in de tabellen leunen ze voor een belangrijk deel op de fiscale omschrijvingen zoals gebruikt in de toelichtingen van de belastingdienst. Dit is het gevolg van het feit dat de administraties van aangiften en aanslagen van de belastingdienst de belangrijkste bron zijn voor deze statistiek.

Vermogen

Saldo van bezittingen en schulden.

Vermogen excl. eigen woning

Vermogen, exclusief de waarde van de eigen woning en de daarop rustende hypotheekschuld.

Bezittingen

Bezittingen worden gevormd door bank- en spaartegoeden, obligaties en aandelen, de eigen woning, ondernemingsvermogen en de overige bezittingen.

Financiële bezittingen

Som van de financiële waarden zijnde bank- en spaartegoeden en effecten.

Bank- en spaartegoeden

Alle tegoeden op rekeningen bij (spaar)banken, inclusief buitenlandse tegoeden.

Effecten

De som van obligaties en aandelen.

Obligaties

De beurswaarde van waardepapieren in de vorm van een schuldbekentenis tegen een vaste rente.

Aandelen

De som van aandelen aanmerkelijk belang en overige aandelen.

Aandelen aanmerkelijk belang

Aandeel van ten minste 5 procent in het geplaatste aandelenkapitaal van een vennootschap.

Aandelen, overig

De beurswaarde van aandelen en opties alsmede deelname in beleggingsfondsen.

Onroerend goed

De som van de eigen woning en overig onroerend goed.

Eigen woning

Woning in eigendom en in gebruik als hoofdverblijf.

Onroerend goed, overig

Dit betreft bijvoorbeeld een tweede woning, een vakantiehuis, beleggingspanden e.d.

Roerende zaken, enz.

Het betreft vermogen in de vorm van contant geld, roerende zaken verhuurd of in gebruik als belegging, trustvermogen e.d., aandeel in onverdeelde boedel, vermogen belast met vruchtgebruik of beperkt eigendom (o.a. blote eigendom).

Ondernemingsvermogen

Saldo van bezittingen en schulden behorend tot het bedrijfs- of beroepsvermogen.

Schulden

Som van hypotheekschuld en overige schulden.

Hypotheekschuld eigen woning

Hypotheekschulden in verband met de eigen woning. Dit betreft de stand van de schuld waarover rente is verschuldigd. Opgebouwde tegoeden via kapitaalsverzekeringen zijn niet in mindering gebracht.

Schulden, overig

Schulden voor consumptieve doeleinden, de financieringen van aandelen, obligaties of rechten op periodieke uitkeringen, financiering schulden voor de tweede woning of ander onroerend goed en schulden volgens de Wet studiefinanciering. De waarneming van deze schulden is onvolledig. Deze informatie is alleen beschikbaar voor huishoudens met inkomen uit box 3. Voor de overige huishoudens zijn deze schulden niet waargenomen.

3. Het Nederlandse belastingstelsel

De meeste informatie voor de Vermogensstatistiek is afkomstig uit de aangifte- en aanslaggegevens uit de administraties van de belastingdienst. Voor een goed begrip van de gegevens is daarom enige kennis van het Nederlandse belastingstelsel nodig.

Het Nederlandse belastingstelsel is in 2001 gewijzigd. Tot en met 2000 werden de grote vermogens belast via de vermogensbelasting. Vanaf 2001 is het belastingstelsel herzien en is het zogenaamde boxenstelsel ingevoerd waarbij inkomsten- en vermogensbelasting geïntegreerd zijn. Er worden drie boxen onderscheiden die elk een bepaald deel van de inkomsten naar herkomst c.q. inkomstenbron belasten en waarvoor verschillende heffingssystemen en tarieven gelden. In box 1 worden de inkomsten uit tegenwoordige en vroegere dienstbetrekking en inkomensuitkeringen belast, alsmede de inkomsten uit de eigen woning. In box 2 worden de inkomsten uit aanmerkelijk belang belast en in box 3 wordt belasting geheven over de inkomsten uit sparen en beleggen.

Box 1

Onder box 1 vallen de inkomsten uit werk en woning. Dit betreft onder andere loon en uitkeringen i.v.m. tegenwoordige dienstbetrekking, pensioen, lijfrente of andere uitkeringen uit vroegere dienstbetrekking, winst uit onderneming, eigenwoningforfait en kapitaalverzekeringen van de eigen woning. De hoogte van de belasting op inkomsten uit box 1 is afhankelijk van onder andere leeftijd van de belastingplichtige. Voor personen vanaf 65 jaar gelden andere tarieven dan voor personen jonger dan 65. Verder zijn er aftrekposten voor werkenden (arbeidskorting), de eigen woning en persoonsgebonden heffingskortingen en aftrekposten zoals voor ziektekosten, reiskosten en studiekosten. De belastingtarieven, heffingskortingen en de aftrekposten kunnen jaarlijks variëren afhankelijk van de inkomenspolitiek die de regering wenst te voeren in het betreffende belastingjaar. Voor de vermogensstatistiek zijn uit box 1 de gegevens over de eigen woning van belang. Deze worden gebruikt voor de bepaling van de waarde van de eigen woning alsmede voor de omvang van de hypotheekschuld in verband met de eigen woning.

Box 2

Via box 2 wordt het voordeel c.q. de inkomsten uit aanmerkelijk belang belast. Er is sprake van aanmerkelijk belang wanneer iemand – eventueel samen met de fiscale partner – direct of indirect minimaal 5 procent winstbewijzen of aandelen bezit van een binnen- of buitenlandse vennootschap of opties heeft om deze te verwerven. Het financiële voordeel van aanmerkelijk belang, in de vorm van dividend of verkoopwinst op de aandelen, is fiscaal belast.

Box 3

In box 3 worden de inkomsten uit sparen en beleggen belast. Voor de vermogensstatistiek zijn dit de belangrijkste opgaven. Hierin worden allerlei vermogensonderdelen verantwoord zoals Bank, giro- en spaartegoeden, Aandelen, obligaties e.d., Tweede woning, Overige onroerende zaken en Overige bezittingen. Tot en met 2010 werd er gekeken naar het gemiddelde vermogen op de peildata januari en december. Vanaf 2011 wordt alleen nog gekeken naar de stand per 1 januari van het jaar.

Een aantal bezittingen is vrijgesteld, bijvoorbeeld spaartegoeden en aandelen uit spaarloonregelingen en maatschappelijke belegging in durfkapitaal. Verder worden ook de schulden die betrekking hebben op de bezittingen (niet voor eigen woning) meegeteld bij het vermogen.

De waarde van het saldo van bezittingen en schulden vormt de grondslag voor de berekening van de belasting. Per belastingplichtige geldt in box 3 een heffingsvrij vermogen. De belastingdienst gaat er van uit dat er minimaal 4 procent rendement gemaakt wordt op de bezittingen. Hiervan vraagt de belastingdienst 30 procent vermogensbelasting.

4. Vermogensstatistiek

4.1 Peildatum

De gegevens uit de Vermogensstatistiek hebben als peildatum 1 januari van het onderzoeksjaar. Vermogen is een zogenaamd standgegeven.

4.2 Populatie

De populatie bestaat uit alle particuliere huishoudens in Nederland. Uitgezonderd zijn personen die in instellingen, inrichtingen en tehuizen verblijven en (personen in) particuliere huishoudens waarvan geen gegevens vastgesteld konden worden.

Vanuit de basisgegevens voor de Vermogensstatistiek kunnen de vermogens in principe toegewezen worden aan een persoon. Het is echter niet altijd duidelijk of de betreffende persoon feitelijk eigenaar is of dat er mede-eigenaren zijn. Om deze reden publiceert de Vermogensstatistiek alleen de gegevens op huishoudensniveau. De persoonsgegevens worden daarvoor op huishoudensniveau geaggregeerd.

4.3 Integrale waarneming (2012 en later)

Met ingang van de Vermogensstatistiek 2012 zijn de resultaten gebaseerd op integrale waarneming. De eerder gepubliceerde resultaten tot en met 2011 zijn gebaseerd op een steekproef. Om vergelijking tussen 2012 en 2011 mogelijk te maken zijn voor 2011 zowel uitkomsten op basis van steekproef als integrale waarneming opgenomen.

4.4 Steekproef (2011 en eerder)

De Vermogensstatistiek 2011 en eerder is gebaseerd op het steekproefkader van het IPO. Het IPO is een steekproefonderzoek gebaseerd op een panel dat inmiddels uit ruim 100 duizend steekproefpersonen bestaat. Elk jaar worden aan deze steekproefpersonen de personen toegevoegd die samen een huishouden vormen.

4.5 Bronnen

De gegevens voor de Vermogensstatistiek zijn afkomstig van onder andere de administraties van de Belastingdienst. Het betreft zowel aangifte- als aanslaggegevens. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van gegevens over banktegoeden en effectenbezit die Nederlandse banken leveren aan de Belastingdienst. Verder zijn er gegevens over de waarde van onroerend goed op basis van de Wet Onroerende Zaakbelasting (WOZ-waarden).

4.6 Totstandkoming van de cijfers

Het vermogen wordt vastgesteld op het niveau van huishoudens. De gegevens hiervoor zijn afkomstig van de personen die deel uitmaken van het huishouden. Voor het samenstellen van de vermogensstatistiek worden drie groepen van personen onderscheiden:

- Personen met inkomen in box 3 (groep 1)
- Personen met een aangiftebiljet inkomstenbelasting, zonder inkomen in box 3 (groep 2)
- Personen zonder aangiftebiljet inkomstenbelasting (groep 3)

Voor de personen met inkomen in box 3 worden allereerst de vermogensgegevens gebruikt die de basis vormen voor het berekenen van het belastbaar inkomen in box 3. Deze gegevens worden aangevuld met de aangiftegegevens van de eigen woning; deze inkomsten behoren namelijk tot het inkomen van box 1.

Voor de groep met een aangiftebiljet inkomstenbelasting en geen inkomen in box 3 worden de gegevens van de aangiftegegevens van de eigen woning gebruikt en de gegevens over de ingehouden dividendbelasting. De financiële bezittingen worden bepaald op basis van de rente- en dividendgegevens die de financiële instellingen verstrekken aan de belastingdienst¹⁾, gecombineerd met het gegeven van de ingehouden dividendbelasting. Het vermogen in de vorm van onroerend goed wordt voor deze groep berekend uit de WOZ-gegevens.

Voor de personen zonder aangiftebiljet wordt het financieel vermogen en het vermogen in de vorm van onroerend goed op dezelfde wijze afgeleid als voor de personen van de tweede groep. Aanvullend worden de WOZ-gegevens gebruikt om de eigen woning voor deze groep vast te stellen. Sinds 2005 komt het namelijk vaker voor dat personen met een eigen woning buiten de inkomstenbelasting vallen omdat een positief saldo van huurwaardeforfait en aftrekbare kosten eigen woning niet meer wordt belast (wet Hillen). Om deze reden is een aanvullende bron voor de eigen woning noodzakelijk geworden.

Een speciale groep in de waarneming vormen de zelfstandigen. Deze kunnen tot de eerste of de tweede groep behoren; het vermogen wordt op dezelfde wijze gemeten als voor de overige personen van deze groepen. Aanvullend wordt gebruik gemaakt van de gegevens die de zelfstandigen opgeven in de winstaangifte en wel de gegevens die de zelfstandigen in de vorm van de vermogensvergelijking opgeven. De waarde van de onderneming aan het einde van het jaar wordt overgenomen in het ondernemingsvermogen.

¹⁾ De banken en financiële instellingen doen jaarlijks een opgave van de betaalde renten en dividenden en de daarbij behorende waarden van de saldi aan het begin en het einde van het jaar. Deze 'renseigneringsgegevens' worden door de belastingdienst aan het CBS beschikbaar gesteld voor het samenstellen van de inkomens- en vermogensstatistieken.

4.7 Kwaliteit van de data

Het vermogensbegrip wordt niet volledig waargenomen in de Vermogensstatistiek door tekortkomingen in de waarneming van een aantal vermogensbestanddelen.

- Voor de huishoudens die geen inkomen uit box 3 hebben, worden de overige schulden niet waargenomen. Dit heeft vooral betrekking op kortlopende leningen. In 2008 ging het om 26,3 mld. euro (gemiddeld circa 3,7 duizend euro per huishouden).
- De betaalrekeningen werden t/m 2011 niet waargenomen via de rentebase. In 2008 ging het om circa 58 miljard euro (gemiddeld circa 8 duizend euro per huishouden).
- Spaartegoeden met niet meer dan 15 euro rente en een saldo kleiner of gelijk aan 500 euro hoefden t/m 2011 niet opgegeven te worden door de financiële instellingen.
- De opgebouwde waarde van spaar- en beleggingshypotheken wordt niet waargenomen.

Deze tekortkomingen hebben voor het gebruik tot gevolg dat de invloed van de schulden niet kan worden beschreven. Verder betekent het ontbreken van een vermogensbestanddeel (bijvoorbeeld bank- en spaartegoeden van 0 euro) niet dat het bestanddeel niet bij het huishouden voorkomt. Het kan echter niet worden waargenomen. In het algemeen zal het hier om relatief kleine bedragen gaan.

5. Output

De gegevens van de Vermogensstatistiek worden op twee momenten gepubliceerd, waarvan de eerste als voorlopige en de tweede als definitieve gegevens. De voorlopige cijfers zullen aan het einde van het volgende jaar beschikbaar komen (1-1-2013 voorlopig zal ultimo 2014 worden gepubliceerd). De definitieve cijfers van een jaar worden samen met de voorlopige cijfers van het volgend jaar gepubliceerd (1-1-2013 definitief wordt ultimo 2015 gepubliceerd).

De StatLine-publicatie bestaat uit drie tabellen. Dit betreffen gegevens over

- gemiddeld vermogen,
- vermogensklassen en
- samenstelling van het vermogen.

De gegevens worden gedetailleerd naar zowel vermogensindelingen als naar indelingen met betrekking tot kenmerken van de huishoudens en de hoofdkostwinner van het huishouden. Het betreft indelingen naar onder andere samenstelling van het huishouden, inkomensgroepen, leeftijd en herkomst hoofdkostwinner, woonsituatie en regio indelingen.

6. Toekomstige ontwikkelingen

In de toekomst kan de vermogensstatistiek op een aantal punten verder ontwikkeld worden. Daarbij valt te denken aan versnelling van het productieproces, de verbetering van de inhoud van de beschikbare vermogensonderdelen en aan de uitbreiding van de vermogenselementen.

Verbeteringen van de vermogensonderdelen zullen allereerst worden gezocht bij de gegevens over de 'overige schulden' waarbij ook de kortlopende leningen (kleine schulden in verband met consumptief krediet, schulden bij winkels en/of familie en dergelijke) in beeld komen voor de huishoudens waarvoor geen gegevens via het box 3-inkomen beschikbaar zijn.

Verder zal worden gezocht naar gegevens over het opgebouwde kapitaal binnen kapitaalsverzekeringen, spaar- en beleggingshypotheken of andere financiële producten waarbij in de loop van de tijd vermogen wordt opgebouwd dat vanuit de huidige bronnen niet waargenomen kan worden.

Bij de vermogensstatistiek dient bedacht te worden dat de gegevens niet alleen sterk afhankelijk zijn van de financiële markten (denk aan de kredietcrisis van oktober 2008) maar ook van de fiscale wetgeving in dit kader. Dit maakt dat er zich schoksgewijze wijzigingen kunnen voordoen. Hierbij dient steeds nagegaan te worden of deze het gevolg zijn van de (normale) financiële ontwikkelingen of dat een gewijzigde fiscaal kader hiervoor mede oorzaak is.

Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
–	Nihil
–	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2013–2014	2013 tot en met 2014
2013/2014	Het gemiddelde over de jaren 2013 tot en met 2014
2013/'14	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2013 en eindigend in 2014
2011/'12–2013/'14	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2011/'12 tot en met 2013/'14

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress: Centraal Bureau voor de Statistiek, Grafimedia
Ontwerp: Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

verkoop@cbs.nl
Fax 045 570 62 68

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2014.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.